

Світлана АТАМАНСЬКА,

orcid.org/0000-0003-0569-9896

кандидат історичних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

(Київ, Україна) *S.Atamanska@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВПО У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто та проаналізовано особливості соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у Київській області в умовах воєнного стану. З'ясовано, що внутрішньо переміщені особи в умовах воєнного стану стикаються з комплексними викликами адаптації та інтеграції, які охоплюють соціально-економічну вразливість, психологічні травми, ускладнений доступ до освітніх та медичних послуг, а також гостру необхідність соціокультурної адаптації до нових громад.

Досліджено специфічні проблеми ВПО у Київській області, зокрема питання житлового забезпечення, працевлаштування та доступу до соціальної інфраструктури. Проаналізовано ефективність державних програм підтримки та місцевих ініціатив, спрямованих на полегшення процесу інтеграції переселенців. У статті представлено результати емпіричного дослідження, яке виявило ключові фактори успішної адаптації ВПО, включаючи наявність соціальних зв'язків, доступ до освіти для дітей та можливості професійної реалізації для дорослих. Досвід Бучанського району демонструє позитивні результати завдяки запровадженню спеціалізованих програм, які поєднують матеріальну допомогу, психосоціальний супровід та сприяння у працевлаштуванні.

На основі аналізу статистичних даних та якісних досліджень встановлено, що найбільш ефективними заходами є створення інтеграційних хабів на базі громад, які забезпечують комплексний підхід до вирішення проблем ВПО та сприяють формуванню стійких соціальних зв'язків. Крім того, відзначено позитивний вплив інклюзивних освітніх програм та професійних перекваліфікацій на довгострокову адаптацію внутрішньо переміщених осіб. Особливу увагу приділено аналізу психосоціальної підтримки та її впливу на подолання травматичного досвіду вимушеного переселення. Визначено роль громадських організацій та волонтерських ініціатив у сприянні інтеграції ВПО на місцевому рівні. На основі проведеного дослідження запропоновано комплексні рекомендації щодо вдосконалення механізмів адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громади Київської області в умовах триваючого воєнного стану.

Ключові слова: Київська область, переселенці, внутрішньо переміщені особи, адаптація, воєнний стан, соціальна інтеграція, психосоціальна підтримка, житлове забезпечення, працевлаштування, освітні можливості.

Svitlana ATAMANSKA,

orcid.org/0000-0003-0569-9896

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines

Private Higher Educational Establishment "European University"

(Kyiv, Ukraine) *S.Atamanska@gmail.com*

FEATURES OF ADAPTATION AND INTEGRATION OF IDPS IN KYIV REGION UNDER MARTIAL LAW

The article examines and analyzes the social adaptation and integration features of internally displaced persons (IDPs) in Kyiv region under martial law. The research reveals that IDPs under martial law face complex adaptation and integration challenges, including socio-economic vulnerability, psychological trauma, limited access to educational and medical services, and an urgent need for socio-cultural adaptation to new communities.

The specific problems of IDPs in Kyiv region are investigated, particularly regarding housing provision, employment opportunities, and access to social infrastructure. The effectiveness of state support programs and local initiatives aimed at facilitating the integration process of displaced persons is analyzed. The article presents empirical research findings that identified key factors for successful IDP adaptation, including social connections, access to education for children, and professional development opportunities for adults. The Bucha district experience demonstrates positive outcomes through the implementation of specialized programs combining material assistance, psychosocial support, and employment assistance.

Based on statistical data analysis and qualitative research, the study found that community-based integration hubs are among the most effective measures, providing a comprehensive approach to addressing IDP challenges and fostering sustainable social connections. Additionally, the positive impact of inclusive educational programs and professional retraining on long-term adaptation of internally displaced persons is noted. Special attention is given to analyzing psychosocial support and its effect on overcoming the traumatic experiences of forced displacement. The role of non-governmental organizations and volunteer initiatives in promoting local-level IDP integration is defined. Based on the research conducted, comprehensive recommendations are proposed to improve adaptation and integration mechanisms for internally displaced persons in Kyiv region communities under ongoing martial law conditions.

Key words: Kyiv region, displaced persons, internally displaced persons, adaptation, martial law, social integration, psychosocial support, housing provision, employment, educational opportunities.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило одну з найбільших гуманітарних криз в історії країни. Мільйони українців змушені були покинути свої домівки, рятуючись від бойових дій. Київщина, як регіон, що безпосередньо зазнав окупації та бойових дій, також стала прихистком для багатьох внутрішньо переміщених осіб (ВПО). З огляду на війну, ця допомога є надзвичайно важливою для забезпечення нормальних умов життя людей, які були змушені покинути свої домівки.

Питання ефективної соціальної підтримки ВПО набуло критичного значення в умовах затяжного воєнного конфлікту, коли тимчасове переміщення для багатьох родин перетворилося на довготривалий стан невизначеності. Особливої гостроти набувають проблеми забезпечення базових потреб переселенців, їх психологічної адаптації, працевлаштування, доступу до медичних та освітніх послуг.

Система соціального захисту Київщини зіткнулася з безпрецедентними викликами, що вимагали швидкої трансформації наявних механізмів підтримки та створення нових інструментів соціальної допомоги. Формування ефективної моделі соціальної підтримки ВПО потребує комплексного аналізу існуючих практик, виявлення проблемних аспектів та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх удосконалення.

Аналіз досліджень. В умовах війни з Росією в Україні ще більшої гостроти та актуальності набуває питання дослідження проблем внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та особливостей соціальної роботи з ними. Оцінкою соціально-економічних наслідків російської агресії займаються такі науковці, як: О. Міхеєва (О. Міхеєва, В. Середа: 2015), О. Клименко (О. Клименко: 2021), М. Логвинова (М. Логвинова: 2020), О. Малиновська (О. Малиновська: 2017), О. Новікова (О. Новікова, О. Панькова: 2018), О. Омельчук (О. Омельчук, С. Садогурська, Л. Черенько (Л. Черенько: 2023)). Вчені активно вивчають проблеми та потреби осіб та сімей, котрі постраждали від війни і вимушені були залишити свої домівки. Більшість дослі-

джень зосереджені на аналізі проблем внутрішньо переміщених осіб, зокрема у сферах забезпечення житлом, працевлаштування, фінансової підтримки, потреб у гуманітарній допомозі, труднощів із влаштуванням дітей до шкіл та дитячих садків, а також психологічної підтримки.

Дане дослідження спрямоване на глибокий аналіз системи соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб у Київській області, її структурних елементів та функціональних особливостей в умовах воєнного стану. Актуальність теми підкреслюється необхідністю пошуку оптимальних шляхів взаємодії державних інституцій, органів місцевого самоврядування, волонтерських організацій та міжнародних партнерів у процесі надання комплексної допомоги переселенцям та сприяння їх інтеграції в приймаючі громади.

Метою дослідження є вивчення процесів формування сприятливих умов для адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нові громади, а також забезпечення їхніх основних потреб і створення можливостей для працевлаштування.

Виклад основного матеріалу. Станом на початок 2024 року у Київській територіальній громаді проживає 410 489 офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (Особливості адаптації та інтеграції ВПО...). Однак, чисельність ВПО у громаді значно вища, з огляду на наявність незареєстрованих переселенців. Процес адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) на території Київської області має свою специфіку, зумовлену як географічним розташуванням регіону, так і його соціально-економічними характеристиками. Київщина, як прилегла до столиці область, демонструє відносно високий рівень економічного розвитку порівняно з іншими регіонами України, що створює певні передумови для інтеграції переселенців.

З цієї метою на Київщині реалізуються різноманітні заходи підтримки ВПО, зокрема соціальна, гуманітарна та економічна допомога, а також програми психологічної підтримки, освітні ініціативи та житлові проєкти. Водночас у цьому процесі виникають виклики, пов'язані з нестачею

житла, труднощами з працевлаштуванням, перевантаженням соціальної інфраструктури та необхідністю довгострокових рішень для повноцінної інтеграції переселенців у місцеві громади.

Дослідження демографічного складу ВПО у Київській області вказує на переважання сімей з дітьми, осіб працездатного віку та літніх людей. Згідно з даними Київської обласної військової адміністрації, станом на початок 2025 року в області офіційно зареєстровано понад 180 тисяч внутрішньо переміщених осіб, що становить близько 10% від загальної кількості населення регіону. Найбільша концентрація ВПО спостерігається у містах-супутниках Києва: Броварах, Борисполі, Ірпені, Бучі та Василькові. До Київської області надходить гуманітарна допомога з різних куточків України та європейських країн. Товари першої необхідності передають для мешканців Київщини із Заходу України – Рівненської, Волинської, Львівської, Вінницької областей. Активно допомагає і міжнародна спільнота – волонтери з Італії, Німеччини, Польщі, Кіпру (Гуманітарна допомога для Київщини...).

Варто відзначити, що інтеграційні процеси ВПО на Київщині характеризуються нерівномірністю. Населені пункти, які мають розвинену інфраструктуру та транспортне сполучення з Києвом, демонструють вищий рівень інтеграції переселенців. Натомість у віддалених районах області, особливо північних, що межують із Білоруссю, спостерігається менша кількість ВПО та нижчий рівень їхньої інтеграції.

За офіційними даними, які було надано Білогородською сільською радою, Відділом з питань соціального захисту, у період з 24 лютого 2022 року і до 13 липня 2023 року з 12 областей України (Донецька, Київська, Херсонська, Харківська, Луганська, Запорізька, Миколаївська, Сумська, Дніпропетровська, Чернігівська, Житомирська, Одеська та АР Крим) до Білогородської ТГ Київщини перемістилося 5514 осіб.

Найбільше переселилося до Білогородської ТГ з Донецької області – 1353 особи. Друге місце займає Київська область – 1198 осіб. Саме з міста Ірпін, м. Бучі, Гостомеля та смт. Бородянка найбільше переселилося осіб до Білогородської ТГ. Третє місце займає Херсонська область – 600 осіб. Четверте місце займає Харківська область – 537 осіб, які покинули свої домівки і оселилися в одному з населених пунктів Білогородської ТГ. П'яте місце посідає Луганська область – 512 осіб вимушено переселилися до Білогородської ТГ. Слід зазначити, що окремо було зареєстровано 189 осіб для інших ОТГ, які не проживають в Біло-

городській територіальній громаді (Кількість внутрішньо переміщених осіб з інших областей до Білогородської територіальної громади...).

Система соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на Київщині формується на кількох рівнях взаємодії. Визначальну роль відіграють державні установи, органи місцевого самоврядування, міжнародні організації та громадський сектор. З метою відновлення приватних будинків громадян у населених пунктах Київщини, які постраждали від ворожих обстрілів та бомбардувань, продовжується виконання заходів Програми відновлення приватних будинків, зруйнованих внаслідок бойових дій на території Київської області на 2022–2024 рр. затвердженої рішенням Київської обласної ради від 23 червня 2022 року №258-11-VIII. На виконання цієї Програми на 2024 рік передбачені кошти у сумі 350 000,0 з тис. грн. з обласного бюджету. Також з метою забезпечення населення житлом у сільській місцевості на території Київської області діє Київська обласна програма індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» до 2028 року, затверджена рішенням Київської обласної ради від 07 грудня 2023 року №763-22-VIII. (Програма соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2025 рік).

Київська обласна військова адміністрація координує діяльність у сфері соціального захисту ВПО через Департамент соціального захисту населення. КОВА координує роботу з фіксації пошкоджень інфраструктури та житла, особливо в громадах, які постраждали від бойових дій. Вона також співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ПРООН, для збору та аналізу даних про руйнування. У структурі департаменту функціонує спеціалізований відділ з питань внутрішньо переміщених осіб, який забезпечує реалізацію державних програм соціальної підтримки. Важливу функцію виконують також територіальні центри соціального обслуговування, розташовані в кожному районі області.

На рівні територіальних громад діють відділи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг та центри соціальних служб. Вони забезпечують первинний прийом ВПО, оформлення документів, надання консультацій та базових соціальних послуг. Слід зазначити, що після адміністративно-територіальної реформи та створення нових об'єднаних територіальних громад, система соціальної підтримки стала більш децентралізованою, що дозволило наблизити послуги до кінцевих одержувачів.

В умовах воєнного стану на Київщині в кожній громаді активно здійснюються заходи із

соціального захисту населення. У громадах діють відповідальні особи, які надають догляд на дому маломобільним самотнім літнім людям та особам з інвалідністю, забезпечуючи їм належні умови проживання, харчування та, за потреби, медичну допомогу. Міжнародні організації (ООН, Червоний Хрест, NRC, UNICEF, WFP) забезпечують харчуванням, гуманітарною допомогою та тимчасовим житлом.

Громадський сектор представлений мережею волонтерських організацій та благодійних фондів, які здійснюють гуманітарну допомогу, соціальний супровід, психологічну підтримку та адвокацію прав ВПО. Серед найактивніших організацій на території Київщини можна відзначити ГО «Крим SOS», БФ «Право на захист», ГО «Донбас SOS», ГО «Восток SOS» та інші. Всі ці громадські організації, благодійні фонди були створені ще у 2014 року. Організації працюють як на правовому, так і на гуманітарному рівні, поєднуючи консультації, адвокацію та реальну допомогу «в полі».

Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб на Київщині охоплює широкий спектр послуг та допомоги, які можна класифікувати за кількома напрямками. Першочергова допомога включає забезпечення житлом, гуманітарною допомогою (продукти харчування, одяг, засоби гігієни, медикаменти), надання грошової допомоги. У Київській області функціонують понад 30 модульних містечок та центрів компактного проживання ВПО, які забезпечують тимчасовим житлом найбільш вразливі категорії переселенців. Також діють програми компенсації оренди житла для ВПО та проекти будівництва соціального житла.

Адміністративно-правові послуги передбачають оформлення довідки ВПО, реєстрацію місця проживання, відновлення втрачених документів, отримання соціальних виплат, пенсій та допомог. Важливим елементом є також юридичні консультації щодо захисту прав ВПО, зокрема у питаннях майнових прав, спадщини, соціальних гарантій.

Перші хвилі внутрішньо переміщених осіб були розміщені в центрах тимчасового проживання, організованих на базі навчальних закладів, санаторіїв та гуртожитків Бучанського району. Частина переселенців змогла знайти роботу та орендувати житло, проте значне збільшення кількості ВПО призвело до зростання вартості оренди житла в багатьох регіонах України.

Також на Київщині надають безкоштовне житло для ВПО з Донецчини та Луганщини. Американий бізнесмен і меценат Делл Лой Хансен виділив кошти на благодійні програми в Україні та

створив місця для проживання ВПО у так званих «Містечках Хансена». Наприклад, у с. Тарасівка збудоване «Містечко Хансена» для переселенців з Донецчини та Луганщини. У селі Софіївська Борщагівка викуплені 259 квартир для переселенців, а в селі Колонщина побудоване «Чудо містечко». Це комплекс індивідуальних житлових будинків для переселенців похилого віку. Делл Лой Хансен уклав 50 контрактів щодо будівництва соціального житла на Київщині. Роботи планують завершити до кінця 2025 року (Допомога міжнародних фондів та організацій переселенцям...).

До речі, в селі Колонщина у Київській області збудують другу чергу «Чудо-містечка Хансена» для ВПО старшого віку, і там зможуть оселитися до 200 осіб. Кожне помешкання має вихід на власну терасу. Першу відкрили восени 2023 року. У цьому комплексі вже мешкають 105 родин. Це 160 осіб віком від 65 років до 100 з Донецчини, Луганщини, Херсонщини, Запоріжжя, Харківщини, Сумщини. Проживання у містечку повністю безкоштовне, мешканці навіть не сплачують за комунальні послуги.

Послуги з працевлаштування та професійної адаптації реалізуються через центри зайнятості, які пропонують вакансії, професійне навчання та перекваліфікацію. У співпраці з міжнародними організаціями на Київщині впроваджуються програми грантової підтримки підприємницьких ініціатив ВПО. Зокрема, за останні два роки було реалізовано понад 200 бізнес-проектів, започаткованих внутрішньо переміщеними особами. Медичні послуги включають забезпечення доступу до первинної та спеціалізованої медичної допомоги, а також психологічну підтримку. У кожному районі області функціонують мобільні бригади психосоціальної допомоги, які надають послуги ВПО безпосередньо за місцем проживання.

Освітні послуги спрямовані на забезпечення доступу дітей-переселенців дошкільної, шкільної та позашкільної освіти. На Київщині реалізуються спеціальні програми інтеграції дітей ВПО в освітнє середовище, а також надається підтримка студентам з числа переселенців. Також слід відзначити, що відбулися зміни до Програми підтримки захисників і захисниць України на 2025 рік. За даними Білогородської ТГ – 32 дитини військовослужбовців з Білогородської громади отримують щомісячну грошову допомогу, а 4 студенти – щомісячну стипендію (Грошова допомога дітям військовослужбовців...).

Київська область стала майданчиком для впровадження низки інноваційних практик соціальної

підтримки внутрішньо переміщених осіб, які заслуговують на особливу увагу та поширення. Електронна система «Є-Підтримка ВПО» впроваджена у більшості територіальних громад області і дозволяє автоматизувати процес надання соціальних послуг. Система інтегрована з базами даних різних державних органів, що суттєво спрощує процедуру верифікації статусу ВПО та призначення соціальних виплат. Також функціонує мобільний додаток, який дозволяє переселенцям отримувати актуальну інформацію про доступні послуги та програми підтримки.

Програма «Громада для ВПО» реалізується у 15 територіальних громадах Київщини та передбачає створення інтеграційних центрів, які працюють за принципом «єдиного вікна». Такі центри пропонують комплексний підхід до вирішення проблем ВПО, поєднуючи адміністративні, соціальні, юридичні та психологічні послуги в одному місці. Особливістю програми є залучення самих ВПО до роботи інтеграційних центрів у якості консультантів та фасилітаторів.

У селах Мироцьке та Блиставиця планується будівництво чотирьох багатоквартирних будинків для переселенців. Проєкт має на меті не лише забезпечити житлом, а й створити робочі місця та сприяти інтеграції ВПО в громаду. Також у селі Михайлівка-Рубежівка відремонтовано занедбаний гуртожиток, який переобладнано в центр соціалізації переселенців. У нових смарт-квартирах розмістилися 19 родин. Ще одна Васильківська громада планує будівництво мікрорайону на 2,6 га для переселенців з Маріуполя, тоді як у Фастівському районі відкрито соціальний гуртожиток для ВПО, що надає тимчасове житло та підтримку.

Соціальне підприємництво стає ефективним інструментом економічної інтеграції переселенців. На території Київської області функціонує понад 20 соціальних підприємств, заснованих ВПО або створених для працевлаштування переселенців. Ці підприємства працюють у різних сферах: виробництво продуктів харчування, текстильна промисловість, сфера послуг, IT-технології. Важливо, що частина прибутку таких підприємств спрямовується на соціальні проєкти для громади.

Програма «Нове житло» впроваджується у співпраці з міжнародними донорами та передбачає будівництво постійного житла для ВПО за моделлю співфінансування. Відповідно до цієї програми, 50% вартості житла покривається з міжнародних грантів, 30% – з місцевого бюджету, а 20% вносять самі переселенці. Така модель дозволяє забезпечити доступність житла для ВПО та стимулює їх закріплення у громаді.

У Бучанському районі Київської області село Музичі отримало нове мобільне укриття для освітніх закладів. Встановлена споруда забезпечуватиме безпеку вихованців та персоналу Музичанського закладу дошкільної освіти «Перлинка» і Музичанського ліцею під час повітряних тривог. Проєкт реалізовано як частину загальнодержавної програми з підвищення безпеки освітнього простору в умовах війни та входить до комплексу заходів з оновлення інфраструктури для протидії сучасним загрозам. У закладах освіти здобувають освіту як діти з місцевої громади, так і діти з родин внутрішньо переміщених осіб (Звіт старости Музичанського старостинського округу...).

Музичанські освітні заклади стали прихистком для багатьох родин, які були змушені покинути свої домівки через бойові дії в різних регіонах України. Це посилює навантаження на місцеву інфраструктуру та підкреслює необхідність додаткових безпекових заходів. Особливу увагу було приділено психологічному комфорту дітей – укриття оформлене в яскравих кольорах та містить ігрові зони, що допомагає зменшити стрес і тривожність під час надзвичайних ситуацій. Місцева влада планує продовжити модернізацію безпекової інфраструктури та найближчим часом забезпечити подібними укриттями інші соціальні об'єкти громади, адже безпека дітей та мешканців залишається пріоритетним завданням в умовах триваючого воєнного стану.

Культурно-освітні ініціативи спрямовані на збереження культурної ідентичності ВПО та одночасно їх інтеграцію у місцеві громади. На Київщині регулярно проводяться фестивалі, виставки, майстер-класи, які представляють культурну спадщину регіонів, з яких походять переселенці. Такі заходи сприяють культурному обміну, формуванню толерантного ставлення та подоланню стереотипів.

Незважаючи на значні досягнення у формуванні системи соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, Київська область стикається з низкою викликів, які потребують системного вирішення. Житлове питання залишається одним з найгостріших для ВПО. Висока вартість оренди житла у Київській області, особливо у містах-супутниках столиці, створює значне фінансове навантаження на бюджети переселенців. Існуючі програми компенсації оренди житла та будівництва соціального житла не покривають усіх потреб. За даними соціологічних досліджень, лише 15% ВПО на Київщині мають власне житло, тоді як більшість орендує житло або проживає у родичів чи знайомих.

Тривалість статусу ВПО створює психологічні та соціальні виклики. Більшість переселенців, які

проживають на Київщині вже понад три роки, відчувають невизначеність щодо свого майбутнього. Це ускладнює процес прийняття довгострокових рішень щодо місця проживання, працевлаштування, освіти дітей тощо.

Доступ до якісних медичних послуг залишається проблемним для ВПО, особливо у віддалених районах області. Відсутність електронної медичної картки та складність передачі медичної документації з тимчасово окупованих територій створює перешкоди у забезпеченні медичного супроводу хронічних захворювань.

Економічна інтеграція ВПО ускладнюється неформальною зайнятістю та дискримінацією на ринку праці. За даними дослідження, проведеного Київським обласним центром зайнятості, близько 40% ВПО працездатного віку працюють неофіційно або мають нестабільну тимчасову зайнятість.

Перспективи розвитку системи соціальної підтримки ВПО у Київській області пов'язані з кількома стратегічними напрямками:

1. Розширення програм постійного житла для ВПО через впровадження моделей доступного іпотечного кредитування, розвиток кооперативного будівництва та розширення програм співфінансування. Зокрема, планується збільшити кількість соціальних квартир для найбільш вразливих категорій ВПО на 500 одиниць протягом наступних двох років.

2. Посилення економічної спроможності ВПО через розвиток соціального підприємництва, програми мікрокредитування та професійної перепідготовки. Особлива увага приділяється формуванню підприємницьких навичок та фінансової грамотності серед переселенців.

3. Розвиток інтеграційних центрів у кожній територіальній громаді області з розширеним спектром послуг, включаючи культурну та освітню інтеграцію. Планується створення додаткових 10 інтеграційних центрів протягом наступного року.

4. Впровадження електронних сервісів для ВПО, які дозволять спростити доступ до адміністративних послуг, соціальних виплат, медичного обслуговування. Розробляється єдина електронна платформа «Е-ВПО Київщини», яка об'єднає всі сервіси для переселенців.

5. Розвиток програм психосоціальної підтримки з фокусом на подолання психологічних наслідків

довготривалого переміщення та формування позитивної життєвої перспективи.

Київщина має значний кадровий потенціал, здатний забезпечити розвиток промисловості, сфери послуг, торгівлі та аграрного сектору. Завдяки ефективній державній політиці, створенню умов для повернення українців та їхньої інтеграції у вітчизняну економіку, регіон може стати одним із ключових драйверів відродження країни.

Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб на Київщині має комплексний характер і охоплює різні аспекти життєдіяльності переселенців. Впроваджені програми та практики демонструють ефективність децентралізованого підходу з активним залученням місцевих громад та самих ВПО до формування системи підтримки.

Досвід Київщини у формуванні системи соціальної підтримки ВПО може бути корисним для інших регіонів України, особливо в контексті децентралізації влади та формування спроможних територіальних громад. Ключовими факторами успіху є гнучкість системи соціальної підтримки, її здатність адаптуватися до змінних потреб ВПО, а також залучення самих переселенців до процесу вироблення рішень.

Висновки. Отже, Київщина стала важливим центром допомоги внутрішньо переміщених осіб, прийнявши тисячі людей, які втратили свої домівки. Завдяки державним програмам, волонтерській допомозі та міжнародній підтримці переселенці отримують необхідні ресурси для адаптації. Однак, є низка викликів, які потребують вирішення для подальшої інтеграції ВПО у місцеві громади.

Дослідження виявило, що родини ВПО з дітьми демонструють значну різноманітність за структурою, економічним становищем та наявними ресурсами, однак стикаються з суттєвими перешкодами у забезпеченні належних умов проживання, повноцінного функціонування та розвитку. Ці сім'ї часто змушені долати комплексні виклики матеріально-побутового та психологічного характеру, застосовуючи як пасивні стратегії пристосування, так і активні підходи до розв'язання проблем, залежно від їхніх можливостей та доступної підтримки. Результати дослідження вказують на необхідність розвитку програм підтримки та розуміння впливу соціальних чинників на адаптацію внутрішньо переміщених осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міхеєва О., Серeda В. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні. Збірка аналітичних матеріалів. Львів: Галицька видавнича спілка. 2015. С. 9-49.
2. Клименко О. Проблема міграції дітей без супроводу дорослих. Соціологічні студії. 2021. Вип. 2 (19). С. 31-30.
3. Логвинова М.О. Передумови вимушеного внутрішнього переміщення на сході України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки». 2020. Вип.12. С. 7-16.

4. Малиновська О. Шляхи вирішення проблеми внутрішньо переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду. *Соціальна політика*. 2017. №9. С. 26-32.
5. Новікова О. Ф., Панькова О. В. Вимушена міграція внутрішньо переміщених осіб України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. *Проблеми економіки*. 2018. № 3(37). С. 222.
6. Омелчук О., Садогурська С. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. *Екодія*. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-tavijna.html> (дата звернення: 03.10.2024).
7. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенко Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. – Електронне видання. – Київ, 2023. – Об'єм даних 4,42 МБ.
8. Особливості адаптації та інтеграції ВПО у Київській територіальній громаді. <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/11048.pdf> (дата звернення 10.04.2025).
9. Гуманітарна допомога для Київщини. Київська обласна військова адміністрація (КОВА) <https://koda.gov.ua/gumanitarna-dopomoga-dlya-kyivshhyny/> (дата звернення 12.04.2025).
10. Кількість внутрішньо переміщених осіб з інших областей до Білогородської територіальної громади. За даними Білогородської сільської ради Бучанського району Київської області. Відділ з питань соціального захисту. (Отримано від 21.07.2024).
11. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2025 рік <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/programa-na-2025-rik-1.pdf> (дата звернення 12.04.2025).
12. Допомога міжнародних фондів та організацій переселенцям. За даними Білогородської сільської ради Бучанського району Київської області. Відділ з питань соціального захисту. (Отримано від 04.10.2024).
13. Грошова допомога дітям військовослужбовців. За даними Білогородської сільської ради Бучанського (Отримано від 13.04.2025).
14. Звіт старости Музичанського старостинського округу. За даними Білогородської сільської ради Бучанського району <https://bilohorodka.org.ua/muzychanskyj-starostynskyj-okrug/> (дата звернення 17.04.2025).

REFERENCES

1. Mikheieva O., Sereda V. (2015) Suchasni ukraïnski vnutrishno peremishcheni osoby: osnovni prychny, stratehii pereselennia ta problemy adaptatsii. [Modern Ukrainian internally displaced persons: main reasons, resettlement strategies and adaptation problems]. *Stratehii transformatsii i preventsii prykordonnykh konfliktiv v Ukraini. Zbirka analitychnykh materialiv*. Lviv: Halytska vydavnycha spilka, 9-49. [in Ukrainian].
2. Klymenko O. (2021) Problema mihratsii ditei bez suprovodu doroslykh. [The problem of migration of unaccompanied children]. *Sotsiologichni studii*, 2 (19), 21–30. [in Ukrainian].
3. Lohvynova M.O. (2020) Peredumovy vymushenoho vnutrishnoho peremishchennia na skhodi Ukrainy. [Prerequisites of forced internal displacement in eastern Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Heohrafichni nauky»*, 12, 7-16. [in Ukrainian].
4. Malynovska O. (2017) Shliakhy vyrishennia problemy vnutrishno peremishchenykh osib: deiaki uroky iz zarubizhnoho dosvidu. [Ways to solve the problem of internally displaced persons: some lessons from foreign experience]. *Sotsialna polityka*, №9, 26-32. [in Ukrainian].
5. Novikova O. F., Pankova O. V. (2018) Vymushena mihratsiia vnutrishno peremishchenykh osib Ukrainy: stan, problemy, shliakhy rozviazannia. [Forced migration of internally displaced persons in Ukraine: status, problems, solutions]. *Problemy ekonomiky*, 3(37), p. 222. [in Ukrainian].
6. Omelchuk O., Sadohurska S. Pryroda ta viina: yak viiskove vtorhennia Rosii vplyvaie na dovkillia Ukrainy. [The nature of this wine: how the influence of the Russian revolution on the development of Ukraine]. *Ekodiia*. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-tavijna.html> (data zvernennia: 03.10.2024).
7. Yakist zhyttia naselennia Ukrainy ta pershi naslidky viiny. [How did the population of Ukraine suffer the first consequences of the crime?] Cherenko L.M., Poliakova S.V., Shyshkin V.S., Reut A.H., Krykun O.I., Kohatko Yu.L., Zaiats V.S., Klymenko Yu.A.; In-t demogr. ta sots. doslidzh. im. M.V. Ptukhy. Elektronne vydannia. – Kyiv, 2023. – Obiem danykh 4,42 MB.
8. Osoblyvosti adaptatsii ta intehtatsii VPO u Kyivskii terytorialnii hromadi. [Peculiarities of adaptation and integration of VPO in Kyiv Territorial Assembly] <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/11048.pdf> (data zvernennia 10.04.2025).
9. Humanitarna dopomoha dlia Kyivshchyny. Kyiv Regional Military Administration (KOVA). [Humanitarian aid for the Kyiv region. Kyiv Regional Military Administration (KOVA)]. <https://koda.gov.ua/gumanitarna-dopomoga-dlya-kyivshhyny/> (data zvernennia 12.04.2025).
10. Kil'kist vnutrishno peremishchenykh osib z inshykh oblastei do Bilohorodskoi terytorialnoi hromady. Za danymy Bilohorodskoi sil'skoi rady Buchanskoho raionu Kyivskoi oblasti. [Number of internally displaced persons from other regions to the Bilohorodsk territorial community. According to the data of the Bilohorod Village Council of the Buchan district of the Kyiv region]. Viddil z pytan sotsialnoho zakhystu. (Otrymano vid 21.07.2024).
11. Prohrama sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Kyivskoi oblasti na 2025 rik. [Program of socio-economic and cultural development of Kyiv region for 2025] <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/programa-na-2025-rik-1.pdf> (data zvernennia 12.04.2025).
12. Dopomoha mizhnarodnykh fondiv ta orhanizatsii pereselentsiam. Za danymy Bilohorodskoi sil'skoi rady Buchanskoho raionu Kyivskoi oblasti, Viddil z pytan sotsialnoho zakhystu. [Assistance from international funds and organizations to displaced people. According to the results of a survey of residents of the Belohorod Territorial Community of Bucha district]. (Otrymano vid 04.10.2024).
13. Hroshova dopomoha ditiam viiskovosluzhbovtziv. Za danymy Bilohorodskoi sil'skoi rady Buchanskoho raionu [Financial assistance to children of military personnel. According to the data of the Bilohorod Village Council of Buchanan District] (data zvernennia 13.04.2025).
14. Zvit starosty Muzychanskoho starostynskoho okruhu. Za danymy Bilohorodskoi sil'skoi rady Buchanskoho raionu. [Report of the headman of the Muzychansky headman district. According to the data of the Bilohorod Village Council of Buchanan District] <https://bilohorodka.org.ua/muzychanskyj-starostynskyj-okrug/> (data zvernennia 13.04.2025).